

Ջրային ռեսուրսների պահպանությունը և առաջացած հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում

Հանրապետության բնակավայրերի ջրամատակարարման և ջրահեռացման բնագավառի վիճակի վերլուծությունը վկայում է, որ այսօր արդեն բացահայտ նկատելի է ջրամատակարարման և ջրահեռացման համակարգերի տեխնոլոգիական և սանիտարական հուսալիության նվազումը, նրանց (հատկապես խողովակաշարերի) ֆունկցիոնալ հատկությունների աստիճանաբար կորուստը: Աճում է համակարգերի անկայունությունը և հետագա իրավիճակների անկառավարելիությունը: Համակարգերը մոտենում են կրիտիկական իրավիճակին: Ջրամատակարարման և ջրահեռացման համակարգերի պահպանումն ու վերականգնումը ստացել է հրամայական կարգավիճակ, որով պահանջվում է լուրջ միջոցառումների ձեռնարկում, որոնց հապաղումը տեղի կտա բազմաբնույթ անցանկալի երևույթների առաջացման և կպահանջի մեծ չափերի հասնող լրացուցիչ ծախսերի ստիպողական կատարում:

Ջրահեռացման համակարգերը կոչված են բնակավայրերում առաջացած կեղտաջրերի կազմակերպված հեռացման և անհրաժեշտ մաքրման համար՝ նպատակ ունենալով պահպանել բնակավայրի սանիտարական մաքրությունն ու շրջակա միջավայրի բնապահպանական պահանջները: Կեղտաջրերն արտադրական և կենցաղային (կոմունալ) հոսքերն են (չմաքրված կամ ոչ բավարար մաքրված), որոնք բաց են թողնվել մակերևութային ջրային օբյեկտներ և որոնցում պարունակող աղտոտիչ նյութերի քանակությունը գերազանցում է սահմանային թույլատրելի արտահոսքին: Կեղտաջրերը ջրային օբյեկտներ թափելը թույլատրվում է միայն այն դեպքում, եթե դրա հետևանքով աղտոտող նյութերի պարունակությունը դրանցում չի գերազանցի թույլատրելի սահմանային նորմերը և պայմանով, եթե ջրօգտագործողը կեղտաջրերը կմաքրի՝ հասցնելով ջրերի օգտագործումն ու պահպանությունը կարգավորող մարմինների որոշված սահմաններին: Հանրապետության բոլոր քաղաքների և շուրջ 250 գյուղերի կեղտաջրերը հեռացվում են բնակավայրի ջրահեռացման ներքին ցանցերի միջոցով: Գոյություն ունեցող ներքին ցանցերը ապահովում են քաղաքների տարածքի 60-80%-ի ջրահեռացումը, իսկ գյուղերի բնակեցված տարածքների՝ մինչև 50%-ը: Երևան քաղաքի ջրահեռացման ներքին ցանցը ապահովում է մայրաքաղաքի տարածքի 97%-ի կոյուղացումը: Կոյուղացված բնակավայրերի միայն մի մասն է ապահովված հեռացվող կեղտաջրերի մաքրման տեղական կամ խմբակային կայաններով: Մյուս բնակավայրերից հեռացված կեղտաջրերը առանց մաքրման ուղղակի լցվում են մակերևութային ջրավազանները:

Բոլոր ջրային օբյեկտները պետք է պահպանվեն աղտոտումից, աղբակալումից և սպառումից, որոնք կարող են վնաս պատճառել բնակչության առողջությանը, ինչպես նաև նվազեցնել ձկան պաշարները, վատացնել ջրամատակարարման պայմանները և առաջ բերել անբարենպաստ այլ

երևույթներ՝ ջրերի ֆիզիկական, քիմիական, կենսաբանական և այլ հատկությունների փոփոխման, բնական մաքրման, ջրաբանական և ջրաերկրաբանական ռեժիմի խախտման հետևանքով:

Հիմնական միջոցների մաշվածք: Ջրամատակարարման խողովակների նորոգման և վերակառուցման աշխատանքների խիստ անբավարար կատարման հետևանքով մեծացել է նրանց մաշվածության աստիճանը: Ջրամատակարարման գործող խողովակաշարերի 57.3%-ը կառուցվել են 20 և ավելի տարի առաջ:

Խողովակաշարերի մաշվածության, հայտնաբերված վթարների ժամանակին չվերացման, ինչպես նաև պոմպերով աշխատող համակարգերում առկա ճնշման տատանումների պատճառով զգալիորեն աճել է նրանցում տեղի ունեցող վթարների թիվը և նկատվում է հետագա սլացիկ աճի տենդենց: Այս երևույթների հետևանքով անհանդուրժելի մակարդակի են հասել խողովակաշարերից տեղի ունեցող հոսքակորուստները: Հոսքակորուստների մակարդակի նման իրավիճակը ոչ միայն կրկնապատկում է փաստացի իրացված ջրաքանակի ինքնարժեքը (հատկապես էլեկտրաէներգիայի մասով), այլ նաև, որն ամենավտանգավորն է, ստեղծում է համաճարակային երևույթների առաջացման անխուսափելի նախապայմաններ: Ջրամատակարարման ցանցերում գոտիավորման բացակայության, խողովակաշարերի մեծ մաշվածության, նրանցում առկա մեծաքանակ հոսքակորուստների պատճառով անգամ ջրով լիովին ապահովված քաղաքներում ջրամատակարարումն իրականացվում է ժամային գրաֆիկով:

Կատարված նախնական ուսումնասիրությունները վկայում են, որ ինքնուրույն ջրամատակարարման համակարգերով տեղական աղբյուրներից սնվող գյուղերի գերակշռելի մասում այդ համակարգերը գտնվում են ծայր աստիճան անմխիթար վիճակում, չեն ապահովվում տեխնիկական շահագործման և սանիտարական պահպանման ամենատարրական պահանջներն անգամ: Մեծ թվով գյուղերում դադարեցվել և ապամոնտաժվել են 15 տարի առաջ կառուցված պոմպային համակարգերը և անցել են ավելի վաղ ժամանակներում կառուցված, սակայն արդեն երկար տարիներ չգործարկվող ինքնահոս համակարգերին, առանց վերջիններիս վերագործարկման դեպքում պահանջվող անհրաժեշտ տեխնիկական և սանիտարական պարզագույն աշխատանքների կատարման: Առանձին գյուղական բնակավայրեր զրկվել են ջրամատակարարումից՝ նախկինում գործող համակարգում առաջացած լուրջ վթարների պատճառով:

Համակարգի ինժինեռատեխնիկական վիճակի վերլուծությունը վկայում է , որ այսօր արդեն բացահայտ նկատելի է ջրամատակարարման համակարգերի տեխնոլոգիական և սանիտարական հուսալիության նվազումը, նրանց (հատկապես խողովակաշարերի) ֆունկցիոնալ հատկությունների աստիճանաբար կորուստը: Աճում են համակարգերի անկայունությունը և հետագա իրավիճակների անկառավարելիությունը:

Մաքրման կայանների բացակայության պատճառով մեծ թվով բնակավայրերից հեռացվող կեղտաջրերը առանց մաքրման, ուղղակիորեն լցվում են մակերևութային բաց ջրավազաններ՝ զգալի վնաս հասցնելով գետերի սանիտարական մաքրության պահպանմանը:

Բավականին ծանր վիճակում են գտնվում ջրահեռացման համակարգերը: Այս համակարգի զարգացման համար նախկինում բյուջեից հատկացված սուղ միջոցները հիմնականում տրամադրվել են հոգուտ առաջինների, որի հետևանքով ջրամատակարարման հետևանքների հզորության ավելացման պայմաններում միայն 18 բնակավայրերում են կառուցվել կոյուղու մաքրման կայաններ: Հարկ է նշել, որ այդ կայաններից 4-ը (Արտաշատ, Մարտունի, Վարդենիս, Արարատ) ֆիզիկական և բարոյական մաշվածության պատճառով ենթակա չեն հետագա վերագործարկման, իսկ մյուսները պահանջում են զգալի չափով վերականգնողական աշխատանքներ:

Խմելու ջրի որակ: Մշտապես բարձր է խմելու ջրի միջոցով տարածվող սուր վարակիչ հիվանդությունների բռնկումների մակարդակը, անկատար է խմելու ջրի ջրամատակարարման բնագավառում գործող օրենսդրությունը, բացակայում են համապատասխան իրավական ակտերը: Առկա է ջրաղբյուրից մինչև սպառողը ջրի տեղափոխման ընթացքում, այսպես կոչված, ջրի «երկրորդային» աղտոտումը՝ ներքին բաշխիչ ցանցերի վթարային վիճակի և դրա վատթարացման միտումների հետևանքով: Անբավարար է խմելու ջրի մաքրման և վարակազերծման սարքավորումների տեխնոլոգիական մակարդակը:

Գերակայություններն են՝

- Տեխնիկապես ծայրահեղ անմխիթար վիճակում գտնվող ջրատնտեսական համակարգի կառույցների վերանորոգում կամ փոխում, ջրամատակարարման համակարգերի շահագործող կազմակերպությունների նյութատեխնիկական բազայի արդիականացում:
- Խմելու ջրի որակի արտադրական հսկողության և դիտարկման բարելավում, առկա արտադրական լաբորատորիաների, սարքավորումների և մեթոդիկաների արդիականացում:
- Ջրամատակարարման ինքնահոս հանմակարգերի քանակի ավելացում և ջրամատակարարման ցանցերում հոսքակորուստների նվազեցում:

Առաջնահերթ գործողություններն են՝

1. Մշակել և ներդնել ջրային ռեսուրսների կառավարման համապարփակ ծրագիր, ինչպես նաև ջրամատակարարման հանակարգերի սանիտարատեխնիկական վիճակի բարելավման, ջրային աղբյուրների սանիտարական գոտիների պահպանման և բնակավայրերին տրվող խմելու ջրի որակի ապահովմանն ուղղված համալիր միջոցառումների ծրագիր, ինչի հանար ստեղծել ջրամատակարարման բնագավառի համակարգման միջգերատեսչական կոմիտե:
2. Մշակել և իրականացնել ջրամատակարարման ցանցերի վերանորոգման և փոխման անհետաձգելի միջոցառումների, և խմելու ջրի մաքրման և վարակազերծման կառույցների ծրագրեր:

3. Ապահովել արտադրական անհրաժեշտ հսկողություն բնակչությանը

մատակարարվող ջրի որակի նկատմամբ:

Մակերևութային ջրերի որակ: Բացակայում է կեղտաջրերի (այդ թվում նաև արդյունաբերական) անհրաժեշտ մաքրումը բաց ջրամբարներ և կոլեկտորադրենաժային համակարգեր բացթողումից առաջ, անբավարար է գոյություն ունեցող կեղտաջրերի մաքրման կայանների հզորությունը, հնացած են դրանցում նախատեսվող մաքրման տեխնոլոգիաները, անբավարար է մակերևութային և ստորերկրյա ջրերի որակի դիտարկումը և այն իրականացնող լաբորատորիաների նյութատեխնիկական բազան: Բացակայում է միջճյուղային համակարգումը՝ բաց ջրավազանների պահպանության հարցերում:

Գերակայություններն են՝

- Կեղտաջրերի մաքրման և վարակազերծման գոյություն ունեցող կայանների վերանորոգում և վերակառուցում, նորերի կառուցում, դրանցում օգտագործվող տեխնոլոգիաների արդիականացում:
- Ծայրահեղ մաշված կոյուղու ցանցերի վերանորոգում կամ փոխում, կոյուղու համակարգերի կառուցում այնտեղ, որտեղ այդպիսիք բացակայում են:
- Բաց ջրամբարների վիճակի դիտարկման բարելավում:

Առաջնահերթ գործողություններն են՝

1. Մշակել և իրականացնել կեղտաջրերի մաքրման և վարակազերծման գոյություն ունեցող կայանների վերանորոգման և վերակառուցման, նորերի կառուցման, դրանցում օգտագործվող տեխնոլոգիաների արդիականացման ծրագրեր:
2. Մշակել և իրականացնել կոյուղու ցանցերի վերանորոգում կամ փոխում, կոյուղու համակարգերի կառուցում, դրանք շահագործող կազմակերպությունների նյութատեխնիկական բազայի արդիականացում:
3. Իրականացնել բաց ջրամբարների վիճակի և մակերևութային ջրերի որակի համալիր, մշտական դիտարկում՝ լիարժեք ծավալով և ժամանակակից մեթոդիկաների օգտագործմամբ: